

بحران باکو-ایروان و تنها راه عبور از آن / خط قرمز ایران در جغرافیای قفقاز چیست؟

تنش‌های پایان‌ناپذیر در منطقه قره‌باغ از یک‌سو و دخالت‌های فرماندهی‌های فرامنطقه‌ای از سوی دیگر سبب پیچیدگی روزافزون معادلات این جغرافیا شده است و ایران در میانه این پیچیدگی‌ها، جمهوری اسلامی هرگونه تغییر مرز در قفقاز را خط قرمز خود دانسته و بر راه‌حل‌های دیپلماتیک تأکید دارد.

به گزارش آران نیوز، درگیری در مرزهای همسایگان شمالی ایران، با توجه به حساسیت منطقه و آتش بیاران فرماندهی‌های آن اهمیت مضاعف می‌یابد و جمهوری اسلامی ایران با دو استراتژی در مواجهه با این بحران، نقش آفرینی می‌کند.

در قفقاز جنوبی چه خبر است؟

پاییز سال ۲۰۲۰ میلادی (۱۳۹۹ شمسی)، دور جدید مناقشه ای قدیمی میان دو جمهوری تازه استقلال یافته از شوروی سابق؛ جمهوری آذربایجان و ارمنستان، در حالی آغاز شد که باکو برای تصرف مناطق قره باغ مصمم تر از همیشه بود. جنگ میان جمهوری آذربایجان با همسایه غربی خود پس از ۴۴ روز و با تصرف بخش‌هایی از منطقه مورد مناقشه قره باغ و ۷ منطقه اطراف آن را که تحت کنترل ارمنستان بود، با میانجیگری روسیه به پایان رسید. در جریان این جنگ شش هفته ای نزدیک به ۶۵۰۰ نفر کشته شدند. بر اساس توافق آتش بس، روسیه قریب به دو هزار نیروی صلح بان روسی را جهت نظارت بر آتش بس در منطقه مذکور مستقر کرده است.

بحران باکو-ایروان و تنها راه عبور از آن / خط قرمز ایران در جغرافیای قفقاز چیست؟

ریشه این درگیری‌ها «قره باغ» است، سرزمینی با جمعیت ارمنی نشین اما متعلق به جمهوری آذربایجان که از دهه ۱۹۹۰، منشا درگیری‌های بین دو کشور بوده است. باکو در چند برهه زمانی برای بازپس‌گیری این منطقه از تسلط ایروان تلاش کرد که جدی‌ترین و موفق‌ترین آن پاییز ۲۰۲۰ بود. پس از این تاریخ و امضای توافق آتش بس بین طرفین در مسکو، در مقاطعی درگیری‌هایی کوتاه مدتی بین دو طرف در مرزها رخ داد که در شهریور و مهر سال جاری این درگیری چند روز ادامه یافت و منجر به کشته شدن ۲۰۰ نفر از طرفین شد.

تنش نظامی باکو-ایروان، آتش بیاران خارجی هم دارد، «نانسی پلوسی» رئیس مجلس نمایندگان آمریکا شهریور ماه و در سفر به ایروان، از حمله جمهوری آذربایجان به ارمنستان، انتقاد کرد و این در حالی است که کاخ سفید از متحدان اصلی باکو و از محرکان اصلی درگیری و ایجاد دالان «زنگه زور» است. دالانی که مهمترین انگیزه احداث آن فشار به تهران است، چون این دالان راه ارتباطی ایران با ارمنستان و به تبع آن اروپا را مسدود می‌کند. در این درگیری‌ها حمایت ترکیه از جمهوری آذربایجان، هم تنش آفرین بوده است.

استراتژی‌های ایران در مواجهه با تحولات قفقاز جنوبی

اقتدار و دیپلماسی، دو استراتژی توأمان جمهوری اسلامی ایران در برخورد با تحولات قفقاز جنوبی است. استراتژی نخست در رزمایش اقتدار ارس نمود یافت و استراتژی دوم در سفر دیپلماتیک وزیر امور خارجه به ارمنستان و افتتاح هوشمندانه سرکنسول گری جمهوری اسلامی در استان سیونیک، نشان داده شد.

رزمایش بزرگ اقتدار نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی از ۲۵ مهر ماه در منطقه عمومی ارس واقع در شمال استان‌های آذربایجان شرقی و اردبیل آغاز شد؛ رزمایشی که هم به سبب زمان و هم نحوه برگزاری از اهمیت بالایی برخوردار است. در این رزمایش برای نخستین بار جمهوری اسلامی توانست روی رودخانه مرزی ارس، پل شناور ایجاد و انتقال سلاح و ادوات نظامی را به آن سوی رودخانه تمرین کند. موشک‌های نقطه زن فتح ۳۶۰ با دوربرد ۱۲۰ کیلومتر هم از دیگر سلاح‌های نظامی است که در آزمون این رزمایش سربلند بیرون آمد. عملیات هلی برن چتربازی، عملیات تاخت شبانه، عملیات رزمی بالگردها، عملیات پهپادهای رزمی و انتحاری و همچنین احداث پل بر روی رودخانه ارس، تصرف و کنترل جاده‌های مواصلاتی و تصرف ارتفاعات و تخریب هجومی از بخش‌های مختلف این رزمایش بود که روز چهارشنبه ۲۷ مهرماه پایان یافت.

پیام روشن این رزمایش هم به کشورهای قفقاز جنوبی و هم به کشورهایی که هزاران فرسنگ با این منطقه فاصله دارند، این است که جمهوری اسلامی اسیر سناریوهای فشار رژیم صهیونیستی در منطقه نشده و در حراست از خطوط مرزی خود مسامحه نخواهد کرد.

استراتژی دوم، راه دیپلماسی است که جمهوری اسلامی همواره آن را نسخه شفاف‌بخش بحران‌های منطقه، از جمله بحران قفقاز می‌داند. سفر وزیر امور خارجه ایران به ارمنستان نشان مشهود این استراتژی در روزهای حساس کنونی است.

«حسین امیرعبداللهیان» روز پنجشنبه - ۲۸ مهر - در صدر هیأت عالی رتبه سیاسی، وارد ایروان، پایتخت ارمنستان شد و مورد استقبال مقامات این کشور قرار گرفت. امیرعبداللهیان در نشست‌های خود با مقامات ارمنستان، سه محور سیاست ایران در این بحران را مورد اشاره قرار داد. محورهایی که مواضع جمهوری اسلامی در مناقشه ایروان-باکو است.

بحران باکو-ایروان و تنها راه عبور از آن / خط قرمز ایران در جغرافیای قفقاز چیست؟

الف) مرزهای منطقه خط قرمز جمهوری اسلامی است: این اصل، از همان نخستین روز آغاز جنگ جمهوری آذربایجان و جمهوری ارمنستان، مورد تصریح جمهوری اسلامی ایران بوده و در مقطع کنونی هم با افزایش تنش‌ها و برخی سناریوپردازی‌های فرامنطقه‌ای بار دیگر مورد تأکید مقامات عالی رتبه جمهوری اسلامی قرار گرفته است.

رهبر معظم انقلاب، ۲۸ تیرماه سال جاری در دیدار با «رجب طیب اردوغان» رئیس‌جمهور ترکیه تصریح کردند: «اگر سیاستی مبنی بر مسدود کردن مرز ایران و ارمنستان وجود داشته باشد، جمهوری اسلامی با آن مخالفت خواهد کرد چرا که این مرز یک راه ارتباطی چند هزار ساله است.»

آیت الله «سید ابراهیم رئیسی» هم ۲۶ شهریور ماه سال جاری، در حاشیه بیست و دومین اجلاس سازمان همکاری‌های شانگهای و در دیدار با اردوغان ضمن اشاره به تحولات قفقاز، ضمن تبیین سیاست راهبردی جمهوری اسلامی ایران مبنی بر استقبال از آزادی خاک قره باغ و آمادگی برای بازسازی آن، هرگونه تغییر در مرزهای بین‌المللی و تاریخی و ژئوپلیتیک منطقه را غیرقابل قبول خواند.

رئیس‌جمهور همچنین ۲۱ مهرماه و در حاشیه کنفرانس تعامل و اقدامات اعتمادسازی آسیا (سیکا) با «الهام علی اف» رئیس‌جمهوری آذربایجان هم اعلام کرد که ایران هیچ تغییری را در مرزهای خود و مرزهای کشورهای منطقه نخواهد پذیرفت و با هرگونه تغییر در این زمینه مقابله خواهد کرد.

سردار «محمد باقری» رئیس‌ستاد کل نیروهای مسلح ۳۱ شهریور درباره درگیری‌های کشورهای ارمنستان و جمهوری آذربایجان گفت: ما همانگونه که بارها اعلام کرده ایم تغییرات در مرزهای کشورهای منطقه را تحمل نخواهیم کرد و به کشورهای آذربایجان و ارمنستان توصیه داریم مشکلات خود را از طریق گفتگو حل کنند و تغییر مرزها با جنگ را بر نمی‌تابند.

تابیم و ساکت نمی نشینیم».

امیرعبداللهیان هم شهریور امسال، در حاشیه هفتاد و هفتمین نشست مجمع عمومی سازمان ملل در نیویورک و در دیدار با همتای ارمنی خود موضع تهران را درباره آخرین تحولات قفقاز، عدم پذیرش هرگونه تغییر در مرزها و ژئوپلیتیک منطقه خواند و افزود: جمهوری اسلامی ایران قویا معتقد است که اختلافات کشورها باید از طریق مذاکره و گفتگوی سیاسی درون منطقه حل و فصل شود.

همزمان با افزایش گمانه زنی ها درباره ایجاد دالانی که در عمل، تمامیت ارضی ارمنستان را خدشه دار می کند، رئیس جمهور و وزیر امور خارجه ایران هم در تماس ها متوالی با مقامات ایروان و باکو، نسبت به هرگونه تغییر مرزها به بهانه های موهوم هشدار دادند.

بحران باکو-ایروان و تنها راه عبور از آن/ خط قرمز ایران در جغرافیای قفقاز چیست؟

ب) جمهوری اسلامی بر اصل ثبات همسایگان تاکید دارد: دکترین سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، به ویژه در دولت سیزدهم، اصل همسایگی بوده است و بر مبنای این اصل، ثبات در مرزها و کشورهای همسایه خود را، ثبات خود می داند و در راستای ایجاد و تثبیت آن تلاش می کند.

موضوعی که امیرعبداللهیان در دیدار با «آرارات میرزویان» همتای ارمنی خود مورد اشاره قرار داده و تصریح کرده است که امنیت ارمنستان، امنیت منطقه است. افتتاح سرکنسولگری در یکی از حساس ترین استان های ارمنستان یعنی سیونیک که کانون عبور دالان «زنگه زور» است، نشان دهنده هوشیاری جمهوری اسلامی در مقطع کنونی از یک سو و از سوی دیگر حمایت از همسایه شمالی در هجوم نقشه هایی است که تمامیت ارضی آن را تهدید می کند.

احداث دالان موهوم زنگه زور، مرز مشترک ایران و جمهوری ارمنستان را قطع کرده و ایران را برای ارتباط با اروپا، نیازمند کشورهای دیگری چون ترکیه می کند که تهران به هیچ عنوان زیربار این تغییر مرزها و دالان های موهوم نخواهد رفت.

دالان زنگه زور چه در راستای بلندپروازی های روسای جمهور ترک منطقه باشد و چه طرحی برای فشار به ایران از سوی آمریکا و رژیم صهیونیستی یا حتی در مسیر احیای جاده ابریشم، جمهوری اسلامی ایران اجازه این تغییر مرز را نخواهد داد.

بحران باکو-ایروان و تنها راه عبور از آن/ خط قرمز ایران در جغرافیای قفقاز چیست؟

پ) آتش افروزان فرامنطقه ای قفقاز: دخالت های فرامنطقه ای در منطقه غرب آسیا و خاورمیانه، گرچه موضوع تازه ای نیست اما تحولات قفقاز جنوبی و بازیگران این تحولات، ضرورت توجه به این دخالت ها را پررنگ تر می سازد. نزدیک به یک دهه است که رژیم صهیونیستی، سناریویی را به منظور نفوذ و حضور در کشورهای همسایه جمهوری اسلامی طراحی کرده و نام های متفاوتی چون توافق ابراهیم برآن نهاده است.

حضور گسترده در باکو به عنوان همسایه شمال غربی ایران را هم می توان در راستای این سناریو ارزیابی کرد. تحریک باکو علیه ایران، گرچه هدف تل آویو بود و موشک پراکنی های تابستان سال گذشته نشانه ای از این تحریک است اما هوشیاری جمهوری اسلامی ایران این تحرکات را ناکام گذاشت. این دخالت ها پایان نخواهد یافت مگر آنکه دولت جمهوری آذربایجان، به توطئه رژیم صهیونیستی آگاه شده و در مسیر خنثی سازی آن گام بردارد.